

בס"ד. שיחת ש"פ מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

א. על הפסוקי "אלה מסעי בני ישראל וגו'", שואל רש"י: "למה נכתבו המסעות הללו" (ובפרט שיש ביניהם כו"כ ענינים שכבר נזכרו בפרטיות בפרשיות שלפנ"ז), ומביא ב' פירושים: (א) "להודיע חסדיו של מקום, שאע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר. . כל ל"ח שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות", (ב) "משל למלך שהי' בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו, כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך וכו'" (וכמשנ"ת בפעם הקודמת² מדוע מביא רש"י מדברי המדרש רק ג' ענינים אלו).

ונמצא, שיש כאן ב' ענינים הפכיים: (א) ענין טוב — "חסדיו של מקום" לבני, (ב) ענין לא טוב — "מלך שהי' בנו חולה. . כאן חששת את ראשך וכו'", שזהו"ע הקשור עם הנהגת בני באופן בלתי רצוי כו'.

ב. וענין זה קשור עם תוכן הזמן שבו קורין פרשה זו בתורה — כמדובר כמ"פ שמכל פרשה למדים הוראות בקשר ושייכות לזמן זה³ — שיש בו ב' ענינים אלו:

מחד גיסא — נמצאים אנו בימי "בין המיצרים", שלעולם קורין בהם את שלשת הפרשיות מטות מסעי ודברים (ולפעמים קורין בימי בין המיצרים גם פ' פינחס, ואז פרשיות מטות-מסעי מחוברים), ובזה גופא, הנה פרשת מסעי (או פרשיות מטות-מסעי כשהן מחוברים) קשורה גם עם תשעת הימים (שהרי קורין אותה בשבת מברכים חודש מנ"א, או בימי חודש מנ"א עצמו), שאז הענין הבלתי-רצוי ד"בין המיצרים" הוא בתוקף יותר.

ולאידך גיסא — באים אנו מימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז,

— ובהדגשה יתירה בשנה זו, שמלאו ארבעים שנה לגאולה, שזהו הזמן שבו "קאי איניש אדעת' דרבי"⁴, ומתחיל הענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁵ —

(3) ראה גם לקו"ש חי"ח ע' 378. וש"נ.

(4) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(5) תבוא כט, ג.

(1) ריש פרשתנו.

(2) שיחת ש"פ מטו"מ תשכ"ה סי"ב ואילך

(תו"מ חמ"ד ע' 140 ואילך). וש"נ.

שהתחילו אמנם לפני ימי "בין המיצרים", אבל ההמשך שלהם הוא בימי "בין המיצרים", כולל ובמיוחד — יום הברית (י"ט תמוז), שאז הוא "תחלת כניסת נפש זו הקדושה"⁶, וכמבואר בזה⁷, שכניסת נפש הקדושה היא תיכף משנולד, אלא שבאה בהתגלות בעת המילה, כמו פעולת המילה עצמה שהיא "בריתי בבשרכם"⁸ בגילוי, וכן הוא בנוגע לגאולה, שהתחילה אמנם ב"ב תמוז, אבל המשכתה והתגלותה הי' בימים שלאח"ז, בימי "בין המיצרים".

ג. ויש להוסיף, שגם בנוגע לכללות הענין הבלתי-רצוי דימי "בין המיצרים", הרי ישנם השבתות שבהם, שהם בבחי' הקדמת רפואה למכה (כמבואר ברשימה קצרה של הצ"צ⁹).

והענין בזה — שביום השבת צ"ל "כאילו כל מלאכתך עשוי"¹⁰, ו"אין עצב בה"¹¹, וכאשר הקביעות דשבעה עשר בתמוז ותשעה באב היא ביום השבת, אזי דוחה את השבת את התענית, ועד שגם בתשעה באב עצמו עושים סעודה "כסעודת שלמה (ומוסיפים) בשעתו"¹² — בעת מלכותו¹³, שהי' יושב על כסא הוי"ו¹⁴, ו"קיימא סיהרא באשלמותא"¹⁵, שהי' זה מעין ודוגמת המעמד ומצב דלעת"ל¹⁶ ("יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁷), בבחי' "טועמי' חיים זכו"¹⁸.

וכן הוא גם בנוגע לענין הגאולה די"ב-י"ג תמוז — שעיי"ז נעשה הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא¹⁹, וע"ד "זדונות נעשות לו זכויות"²⁰, שדוקא לאחרי (וע"י) המאסר ניתוסף עליו גדול יותר בהפצת המעיינות ביתר שאת מכמו שהי' בכל הדורות שלפנ"ז, וע"ד הפתגם הידוע²¹ בנוגע ל"י"ט כסלו, "הזית כשכותשין אותו מוציא שמנו"²², שזהו העילוי שניתוסף בהתגלות תורת החסידות לאחרי פטרבורג דוקא, ועד"ז בנוגע ל"ב-י"ג תמוז, שדוקא לאח"ז ניתוסף בהפצת המעיינות ע"י הדפסת

-
15) זח"א קנ, א. רכג, א"ב. ועוד. וראה גם שמור"ר פט"ז, כו.	6) שו"ע אדה"ז אר"ח (מהדר"ב) סוס"ד.
16) ראה תור"מ סה"מ כסלו ע' מה, ובהערה 5 שם. וש"נ.	7) ראה גם תור"מ חמ"ו ע' 280. וש"נ.
17) תמיד בסופה.	8) לך לך יז, יג.
18) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.	9) אוה"ת נ"ך ח"ב ע' אצו.
19) זח"א ד, א. תניא ספ"י.	10) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט.
20) יומא פו, ב.	11) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז.
21) סה"ש תורת שלום ע' 26.	12) הובא בתורה"מ מ"ד — מו"ק כג, ב.
22) ראה מנחות נג, ב. שמור"ר פל"ו, א.	13) טוש"ע אר"ח סתקנ"ב ס"י.
	14) פרש"י ב"מ פג, א.
	15) דברי הימים"א כט, כג.

ספרי חסידות, שכן, אף שגם לפנ"ז נדפסו כו"כ ספרי חסידות, הרי זה שלא בערך לגבי אופן הדפסת ספרי החסידות לאחר י"ב-י"ג תמוז²³.

ואף שלכאורה י"ל שטעם הדבר הוא בגלל שבמדינה ההיא היו קשיים והגבלות מצד חוקי המדינה, משא"כ לאחר שיצא למדינה אחרת שבה לא היו קשיים והגבלות כו' — הרי גם בזמנים שלפנ"ז שלא היו הגבלות כו', כמו בזמן הצאר, לא הדפיסו כי אם מרבינו הזקן, אדמו"ר האמצעי וקצת מהצמח-צדק,

— ולהעיר מהידוע²⁴ שהם כנגד ג' מוחין, והרי ידוע²⁵ שבבחי' המוחין לא שייך כ"כ ענין הגלות, שעיקרו הוא בבחי' המדות, שלכן הנה עיקר העבודה בזמן הזה היא (לא כ"כ בענין המוחין, כי אם) בענין ז' המדות שהם כנגד ז' עממין —

ואילו עיקר הענין דהפצת המעיינות ע"י הדפסת ספרי חסידות, וגם מרבתינו נשיאנו שלאח"ז, התחיל לאחר הגאולה די"ב-י"ג תמוז.

ד. ובהמשך לזה, יש להתעכב על מאמר של י"ב תמוז, בספר המאמרים תש"ר-תש"ז, שיצא לאור בדפוס זה עתה²⁶:

המאמר של י"ב תמוז בספר המאמרים הנ"ל²⁷ מדבר אודות ענין הגאולה — שזהו "דבר בעתו"²⁸, כי, י"ב תמוז הוא חג הגאולה, ולכן הרי זה שייך לגאולה הכללית, ומתחיל בפסוק²⁹ "מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב הוי' שבות עמו".

ומביא על זה מאמר המדרש³⁰ "משל לבן מלך שאירס לבת מלך, וקבעו פרוסטגמיא (זמן קבוע) ליום פלוני, בנו של מלך מצפה לשמחתו, בתה של מלך מצפה לשמחתה, ומי מעכב, הוי אומר פרוסטגמיא מעכב, כך הקב"ה מצפה לישועתן של ישראל, וישראל מחכים לישועתו של הקב"ה, ומי מעכב, פרוסטגמיא, שנאמר³¹ כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה".

ובפירוש הפסוק "יום נקם בלבי", מביא מאמר הגמרא³² "מאי יום

תמוז ה'תשכ"ז.

(23) ראה גם לעיל ס"ע 236.

(27) ע' 114 ואילך.

(24) ראה סה"ש תרצ"ו ס"ע 141. תרצ"ז

(28) משלי טו, כג.

ע' 215. תרצ"ט ע' 322. תש"ב ריש ע' 19.

(29) תהלים יד, ז.

תש"ה ע' 60. ועוד.

(30) מדרש תהלים עה"פ.

(25) ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ דברים

(31) ישעי' סג, ד.

ח"א בתחלתו. וש"נ.

(32) סנהדרין צט, א.

(26) תאריך הפתח דבר — ימי הגאולה,

נקם בלבי .. ללבי גליתי לאברי לא גליתי", וכמאמר המדרש³³ "ביקש קהלת לעמוד על הקץ מתי .. א"ל הקב"ה כבר הכתבתיהו על ספר הישר, כי יום נקם בלבי וגו' .. לבא לפומא לא גליא, פומא למאן גלי".

ובסיום המאמר³⁴ מביא פירוש רבינו הזקן על הפסוק³⁵ "גם את העולם נתן בלבם", ש"דבר הנעלם מעין כל, והוא קץ הגאולה, ניתן בלב כאו"א מישראל".

[ויש לומר הביאור בזה — כי, על בני נאמר³⁶ "אדם אתם", "אתם קרויים אדם"³⁷, ע"ש "אדמה לעליון"³⁸, וכיון שענין הקץ נתגלה בלב שלמעלה, "ללבי גליתי", לכן ניתן גם בלב כאו"א מישראל].

ומבאר, ש"אברי ופומא הם ז"א ומלכות" (וענינם בעבודה: "אברי" הו"ע המדות, ו"פומא" הו"ע הדיבור או גם מעשה), "וזהו לאברי ולפומא .. לא גליתי, לפי שבבחי' ז"א ומלכות אינו מאיר גילוי זה, אבל ללבי גליתי, דלבי הוא בחי' בינה, וללבי גליתי, דהתגלות עתיק בנינה³⁹, והעיקר בשער נו"ן דבינה, דשם מאיר פנימיות עתיק⁴⁰, ופנימיות עתיק הוא הגילוי דלעתיד".

"וזהו שאמר רבינו נ"ע שדבר הנעלם מעין כל ניתן בלב כאו"א מישראל", כי, אצל בני ישנה גם העבודה דפנימיות הלב [שזהו ענין הלב כפי שהוא למעלה מאברים, שלכן, "ללבי גליתי" אף ש"לאברי לא גליתי"], "רעו"ד .. הרצון הפשוט שלמעלה מטו"ד, והיא נקודת הלב, שהיא נקודת היהדות .. והיא התקשרות עצמי שבכאו"א מישראל לאוא"ס, שעל ידה תופס כביכול בהעצמות .. שהוא הגילוי דלעתיד לברא".

ומסיים: "וזהו מי יתן, דמ"י הוא בחי' בינה, ומספרו נו"ן, שהוא פנימיות בינה, פנימיות הלב, והוא רעו"ד, שע"ז הוא ישועת ישראל, וישועה זו באה מציון, שהוא בחי' יחידה",

— וכמשנ"ת גם בקונטרס חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז תרצ"א⁴¹,

(40) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א
בסה"מ ה'ש"ת ס"ע 49 ואילך. וש"נ.
(41) גרפס בהוצאה מיוחדת — ג' תמוז
תשכ"ז (ראה מכתב ט' תמוז; י"א תמוז שנה
זו — אג"ק חכ"ד ע' שנט; ע' שסא). ושם,
בר"ה שאו ידיכם קודש תרפ"ז בתחלתו (סה"מ
קונטרסים ח"א קפח, א. סה"מ תרפ"ז ע' ריז).

(33) קה"ר פי"ב, יו"ד.
(34) ע' 121.
(35) קהלת ג, יא.
(36) יחזקאל לד, לא.
(37) יבמות סא, רע"א. וש"נ.
(38) ראה שלי"ה ג, רע"א. כ, ב. ועוד.
(39) ראה זח"ג קעח, ב.

בפירוש הכתוב⁴² "יברכך הוי' מציון", ש"ציון" היא נקודת הנשמה, בחי' יחידה, והיינו, לפי שהיא רק "ציון", סימן ורמז, על "חידו של עולם"⁴³ —

כי, מצד בחי' היחידה ישנו מעמד ומצב של גאולה, ולכן, ע"י גילוי בחי' היחידה נמשך ומתגלה ענין הגאולה גם ל"פומא" ול"אברי".
 "וזהו הקב"ה וישראל שניהם מצפים ומחכים לגאולה, ומי מעכב, היום, דיום הוא גילוי .. והיינו דבהגלות נגלות בכאו"א מישראל נקודת היהדות .. הנה אז תהי' ישועת ישראל כו".

ה. וענין זה קשור גם עם הפצת המעיינות חוצה — כי, ענינם של ה"מעיינות", פנימיות התורה, הוא בחי' היחידה שבתורה⁴⁴, ולכן, ע"י התגלות המעיינות והפצתם חוצה, נמשך ומתגלה קץ הגאולה.
 וזהו כללות הענין די"ב תמוז, כאמור, שאז ניתוסף בהפצת המעיינות חוצה ביתר שאת.

וענין זה מהוה גם נתינת כח לכאו"א מההולכים באורחותיו של בעל השמחה והגאולה, אשר "בתר רישא גופא אזיל"⁴⁵.

ולהעיר, שהענין ד"בתר רישא גופא אזיל" הוא לא רק כפי שחושבים עמא דבר שזהו כאשר הגוף מחובר להראש (שהגוף מתנהג ע"פ רצון הראש), אלא החידוש בזה שכן הוא אפילו כאשר הגוף נפרד ח"ו מהראש, כפי שמצינו במסכת סוטה⁴⁶ בנוגע לאופן המדידה בדין עגלה ערופה, שכאשר "נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין .. הגוף אצל הראש" [וכדי להדגיש את החידוש שבזה, מציינים תמיד למסכת סוטה דוקא⁴⁷], והיינו, שגם כאשר חטא ופגם ועבר את הדרך, שע"ז נפרד הגוף מהראש ח"ו, הנה גם אז ישנו הכלל ש"בתר רישא גופא אזיל".

ו. וכאמור לעיל — זהו הענין הטוב שבימי "בין המיצרים", שבהם נמשך ומתגלה ענין הגאולה די"ב תמוז, שמאז ניתוסף בהפצת המעיינות חוצה, ועי"ז נמשך ומתגלה קץ הגאולה.
 ומזה מובן, שאף שצריך להתבונן גם בענינים הבלתי-רצויים

46) מה, ב. וראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ט ה"ט.

47) ראה גם אג"ק ח"ט ע' קמ. חכ"ב ע' שצו. לקו"ש דלקמן בפנים (סי"ח) הערה 34. תו"מ ח"ג ע' 11.

42) תהלים קכח, ה. קלד, ג.

43) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א.

44) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת

החסידות (תו"מ חמ"ה ע' 260 ואילך).

45) עירובין מא, א.

הקשורים עם ימי "בין המיצרים", ובלשון רש"י: "כאן חששת את ראשך וכו'" — הרי אין זה באופן שמביא לידי עצבות ח"ו, כי אם לידי מרירות, כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁴⁸ החילוק שבין עצבות למרירות, ש"עצבות היא שלבו מטומטם ואין חיות בלבו, אבל מרירות . . אדרבה הרי יש חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר כו", וככל שמתמרמר יותר על הענינים הבלתי-רצויים שהיו בעבר, שזהו כללות הענין ד"חטאינו", שזהו סיבת החורבן והגלות, "מפני חטאינו גלינו מארצנו"⁴⁹, אזי ניתוסף יותר בתוקף וחוזק הקבלה על להבא בנוגע לקיום התומ"צ בשלימות, ועי"ז מתבטלת סיבת הגלות, ובהבטל הסיבה, מתבטל בדרך ממילא גם המסובב, הגלות.

וזוכים לקיום היעוד⁵⁰ "יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן, בקרוב ממש.

* * *

ז. נזכר לעיל (ס"ב) שכיון שבשנה זו מלאו ארבעים שנה להגאולה ד"ב תמוז, אזי מתחיל הענין ד"קאי איניש אדעתי דרבי", ומתחיל הענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע", שזוהי נתינת כח מיוחדת מלמעלה שהיא באין ערוך לגמרי לגבי מה שיכולים להשיג ע"י עבודת המטה מצד עצמה, כמבואר בדרוש של רבינו הזקן בלקוטי תורה, ובארוכה יותר בדרוש של הצ"צ באור התורה, על פסוק זה⁵¹.

וכבר נתבאר לעיל⁵² שכאשר ישנו הענין ד"קאי אדעתי דרבי", "לב לדעת וגו'", ביחס לענין הגאולה שהי' לפני ארבעים שנה, אזי יכול וצריך להיות כן גם בנוגע לשאר עניני בעל השמחה והגאולה — שהם באותו סוג — אף שלא עברו ארבעים שנה מאז, כמו הענינים שהיו בשנים תר"צ ות"ש עד לשנת תש"י, והמשכם בדורנו זה, עד לשנה זו — שגם בהם ישנו הענין ד"קאי אדעתי דרבי", "לב לדעת וגו'".

וכדמוכח ממ"ש⁵³ "ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו' עד היום הזה", וכפי שמפרש רש"י⁵³ ש"לפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, לפיכך, ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'".

48) לקו"ת ס"פ תבוא (מג, ג ואילך).

48) פל"א.

אוה"ת שם (ע' תתשט ואילך).

49) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

52) שיחות י"ב תמוז סי"ד ואילך; וש"פ

50) ראה זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות

פינחס ס"ג (לעיל ע' 165 ואילך; ע' 233).

בסופן.

53) תבוא שם, ו.

(כהמשך הכתוב) — שהקפדת המקום מכאן ואילך היא לא רק בנוגע למצוות שנצטוו לפני ארבעים שנה, אלא בנוגע לכל המצוות, גם אלו שנצטוו בשנת הארבעים, להיותם ענינים שהם באותו סוג.

[ורק כאשר מדובר אודות ענין מיוחד שיש בו עילוי שבאין ערוך, שזהו סוג בפני עצמו — אזי יש צורך שיעברו ארבעים שנה מענין זה, בשביל שיתוסף בו הענין ד"לב לדעת וגו'"].

ח. וענין זה נוגע גם למאורעות שאירעו לאחרונה⁵⁴, בימים שלפני זמן מ"ת בשנה זו — שהם באותו סוג של "האותות והמופתים גו'" (כלשון הכתוב⁵⁵ בנוגע לענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת גו'") — שגם ביחס אליהם ניתוסף עתה מצד הענין ד"נתן ה' לכם לב לדעת וגו'".

ולפלא, שלמרות שכבר דובר בענין זה, ובתוספת ציוני מראה-מקומות⁵⁶, שהכוונה בזה היתה כדי שילמדו ויעיינו בזה, וידעו מה להשיב כו', הנה בנוגע לפועל, כאשר בא מישאו ושואל שאלות — שלאמיתו של דבר אין בהם ממש, וגם נערים היו יכולים להשיב עליהם — מתבלבלים לגמרי ("מ'פארלירט זיך אינגאנצן"), ולא יודעים מה להשיב. ולכן ידובר עתה ראשי-פרקים בענין זה⁵⁷.

ט. ולכל לראש — בנוגע להאמור⁵⁸ שהיתה זו "מלחמת מצוה": ישנם השואלים, שבזמן הזה לא שייך לכאורה "מלחמת מצוה", כי, בשביל "מלחמת מצוה" יש צורך במינוי מלך [כמובן מזה ש"ש שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך . . ולהכרית זרעו של עמלק וכו'⁵⁹], ו"מינוי מלך קודם למלחמת עמלק"⁶⁰, ו"אין מעמידין מלך בתחילה אלא ע"פ בית דין של שבעים זקנים וע"פ נביא"⁶¹, שכל זה אינו שייך בזמן הזה.

ומוסיפים להביא ראיה לדבריהם — אף שאין זה בסגנון הרגיל בדרך הפלפול כו' — שאם נאמר שגם בזמן הזה שייך הענין ד"מלחמת מצוה", היו צריכים לכלול בשולחן-ערוך גם פרטי הדינים דמלחמת מצוה (כידוע החילוק בין הרמב"ם לשו"ע⁶², שהרמב"ם מביא גם דינים השייכים

(67). ש"פ פינחס סי"ג (לעיל ע' 241 ואילך).

59) רמב"ם ריש הל' מלכים.

60) שם ה"ב.

61) שם ה"ג.

62) ראה גם תר"מ חכ"ג ס"ע 228 ואילך.

וש"נ.

54) במלחמת ששת הימים (המו"ק).

55) תבוא שם, ב.

56) ראה גם מענה מקיץ שנה זו — נדפס

באג"ק חכ"ד ס"ע תג ואילך.

57) בהבא לקמן — ראה גם אג"ק הנ"ל.

58) שיחת יום ב' דחה"ש ס"מ (לעיל ע')

לזמן הבית, משא"כ בשו"ע הובאו רק דינים השייכים בזמן הזה), ומזה שבשו"ע לא הובאו דיני מלחמת מצוה, מוכח, שאין זה שייך בזמן הזה.

י. ובכן:

לכל לראש יש להעיר, שלפי דבריהם שהגדר ד"מלחמת מצוה" תלוי במינוי מלך — נמצא דבר תמוה ביותר ("א וילדע זאך"):

המלך הראשון בישראל הי' שאול⁶³. ולדעת הרמב"ם — גם ליהושע הי' דין מלך⁶⁴, וכן משה רבינו מלך הי'⁶⁵.

ועפ"ז נמצא שכל המלחמות שהיו לאחרי מות יהושע עד המלכת שאול (שאז לא היו מלכים בישראל, כי אם שופטים כו') — כולל גם המשך ורוב המלחמות דכיבוש הארץ, החל ממ"ש⁶⁶ "ויהי אחרי מות יהושע .. ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי .. ונלחמה בכנעני וגו'" — לא הי' להם גדר של "מלחמת מצוה"!

ואפילו אם נדחוק לומר שכיון שהתחלת המלחמה דכיבוש ארץ ישראל היתה ע"י יהושע, שהי' מלך, לכן גם כל המשך המלחמות דכיבוש הארץ (וכלשון חז"ל⁶⁷ — שהובא גם בפירוש רש"י⁶⁸ — "שבע שכבשו") הם בגדר "מלחמת מצוה" — עדיין נצטרך לומר בנוגע למלחמות שהיו בימי דבורה ובימי יפתח, שלא היו בגדר "מלחמת מצוה", שזהו היפך פשטות ושטחיות הענינים!

וכמו"כ נצטרך לומר כן בנוגע למלחמת החשמונאים:

אף שהיו אז מלכים — הרי כיון שלא היו מבית דוד, ולא נמשחו ע"י נביא, אין להם דין מלך לאמיתו⁶⁹. וכיון שכן, הרי מלחמתם אינה בגדר "מלחמת מצוה".

ולאידך גיסא, מצינו בדברי ימי ישראל דסוף בית שני, שמינו "משוח מלחמה"⁷⁰, והרי מינוי "משוח מלחמה" שייך ל"מלחמת מצוה" דוקא.

וכן יש להוכיח מהסיפור אודות בן כוזיבא, כמ"ש הרמב"ם⁷¹ ש"רבי עקיבא .. הי' אומר עליו שהוא המלך המשיח" ("עד שנהרג .. נודע להם שאינו"), ועכצ"ל, שהיו לו הסימנים של המשיח, כמ"ש

68) פינחס כו, נג. מטות לב, כד. ראה יב,

63) ויק"ר פכ"ו, ז.

ח. יהושע יד, יו"ד. שם, טו.

64) ראה הל' סנהדרין ספ"ח. הל' מלכים

69) ראה לקר"ש חכ"ה ע' 112 הערה 68.

פ"א ה"ג.

וש"נ.

65) הל' ביהב"ח פ"ו הי"א.

70) ראה יוסיפון פס"ז. סדה"ד ג"א

66) ס' שופטים בתחלתו.

תתכ"ה.

67) ב"מ פט, א. זבחים ק"ח, ב. ועוד.

71) הל' מלכים פ"א ה"ג.

הרמב"ם⁷² שא' מהם הוא ש"ילחם מלחמות ה'", וכפי שמביא⁷³ את הפסוק⁷⁴ "כי מלחמות ה' אדוני נלחם", והרי מלחמה זו היא בודאי "מלחמת מצוה" (ודוחק לומר ש"מלחמות ה'" ו"מלחמת מצוה" הם גדרים שונים). ועכ"ל, ש"מלחמת מצוה" — שנלחם בן כוזיבא שלא ה' אז מלך — אינה תלוי' במלך דוקא.

יא. ועוד והוא העיקר:

בהמדובר אודות "מלחמת מצוה" — לא היתה הכוונה לגדר ההלכתי של "מלחמת מצוה" בכל הפרטים, אלא הכוונה היא למלחמה שמצוה להשתתף בה, שזוהי המלחמה להגן על ישראל — כדברי הרמב"ם⁷⁵: "אי זו היא מלחמת מצוה כו', ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם", וענין זה בודאי אינו תלוי במינוי מלך.

ואכן דין זה הובא (לא רק ברמב"ם, אלא) גם בשו"ע — בהלכות שבת⁷⁶: "עכ"ם שצרו על עירות ישראל .. יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת", ו"מצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת"⁷⁷.

ומה גם שענין זה אינו שייך לארץ ישראל דוקא, אלא כן הוא גם בחוץ לארץ, כדאיתא בגמרא⁷⁸ בנוגע לדין "עיר הסמוכה לספר" לגבי "נכרים שצרו על עירות ישראל" — "ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא, ותרגומא (אי זו עיר בבבל דהויא סמוכה לספר) נהרדעא".

יב. ועד"ז בנוגע לטענה שיש להתייחס גם לסיבת המלחמה — שכל זה ה' בגלל ענין בלתי-רצוי כו', והרי זה בבחינת מלאכה שאינה צריכה לגופה כו'.

והמענה על זה — מהנס דפורים וחנוכה:

בנוגע לפורים — אמרו רז"ל⁷⁹ ש"נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כלי", ובגלל זה היתה הגזירה כו'.

ועד"ז בחנוכה — כמבואר בספרי מוסר, ובארוכה יותר בספרי קבלה וחסידות⁸⁰, שהמצב הרוחני של בני"ה' אז בשפל המדריגה, שלכן

77) רמב"ם הל' שבת פ"ב הכ"ג.

78) עירובין מה, א (ובפרש"י).

79) מגילה יב, א.

80) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קסג ואילך.

וש"נ.

72) שם ה"ד.

73) שם ספ"ז.

74) שמואל-א כה, כח.

75) הל' מלכים רפ"ה.

76) שו"ע או"ח סשכ"ט ס"ו.

היתה יכולה להיות התגברות מלכות יון הרשעה באופן ש"טמאו כל השמנים", ולא נשאר אלא "פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול"⁸¹, שזהו"ע בחי' היחידה כו'.

ונמצא, שהן בפורים והן בחנוכה הי' הצורך בנס בגלל מעמד ומצב בלת-רצוי, ואעפ"כ, ברור הדבר שאין זה גורע בגודל מעלת הנס, ומברכים עליו ברכת הנסים בשם ומלכות כו'. ומזה מוכח, שאין נפק"מ מהי הסיבה שבגללה הוצרכו לענין של נס.

ולהעיר גם מדברי הגמרא⁸² אודות אדם שנעשה לו נס: "אדרבה, כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית", ואעפ"כ אין זה גורע בגודל מעלת הנס.

יג. ועד"ז בנוגע לטענה שמנצלים את תוצאות הנס לענינים בלת-רצויים כו'.

והמענה על זה:

בנוגע לחטא העגל — שורש וסיבת כל החטאים שלאחריו — ידועה התמיהה: איך יתכן שתיכף ומיד לאחר מתן-תורה נכשלו בחטא הכי חמור?! ומהביאורים בזה — כדאיתא במדרשי חז"ל⁸³ שכאשר ירד ה' על הר סיני במ"ת יחד עם המרכבה כו', ראו בני"י "פני שור" שבמרכבה, ונתקנאו בזה, ולכן עשו את העגל בדמותו כו'.

ונמצא, שכתוצאה מהענין ד"וירד ה' על הר סיני"⁸⁴, הי' הענין הכי חמור של חטא העגל, אשר, עד היום הזה לא יכולים להשלים את הפרעון כו', כמ"ש⁸⁵ "וביום פקדי ופקדתי", ש"אין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל"⁸⁶.

ובכן: האם יעלה על הדעת לומר שבגלל התוצאה דחטא העגל, יגרע ח"ו בגודל מעלת הענין ד"וירד ה' על הר סיני", עם המרכבה כו', שעיי"ז נפעל ביטול הגזירה⁸⁷ שעליונים לא ירדו לתחתונים? ...!

וענין זה נוגע גם להלכה:

איתא במשנה⁸⁸: "שאל פרוקלוס בן פלוספוס (מין עובד כוכבים הי') את ר"ג בעכו שהי' רוחץ במרחץ של אפרודיטי (שם עבודת כוכבים

(85) תשא לב, לד.

(86) פרש"י עה"פ.

(87) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

ועוד.

(88) ע"ז מד, ב (ובפרש"י).

(81) שבת כא, ב.

(82) שם נג, ב.

(83) תנחומא תשא כא. שמו"ר פ"ג, ב.

(84) פמ"ב, ה. פמ"ג, ח.

(84) יתרו יט, כ.

והמרחץ עומד בחצרה), אמר לי, כתוב בתורתכם לא ידבק בידך מאומה מן החרס⁸⁹, מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, אמר לו . . אני לא באתי בגבולה, היא באה בגבולי" (שהמרחץ קודם לה, והמרחץ נעשה לכל הבא למרחץ, ולא כל הימנה שתהא גוזלת את הרבים).

ועד"ז איתא במשנה⁹⁰: "שאלו את הזקנים ברומי, אם אין רצונו בעבודת כוכבים, למה אינו מבטלה, אמרו להן, אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין, הי' מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולמו מפני השוטים" (בתמי"), והגמרא מסיימת: "אלא עולם כמנהגו נוהג, ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין".

וכן הוא בנדר"ד: וכי מפני השוטים, שנכנסה בהם רוח שטות, וניצלו את התגלות המרכבה באופן בלתי-רצוי, ימנע הקב"ה את התגלות המרכבה!?

וכן בנוגע להנאה גשמית מהשמש והירח, כמ"ש⁹¹ "ממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים" — ש"מפני השוטים" שעובדין לחמה וללבנה, לא ימנע הקב"ה את ההנאה מהשמש והירח.

ועד שאפילו בנוגע להנאה מ"מרחץ של אפרודיטי", הנה למרות שענין הרחיצה אינו אלא דבר הרשות, ומה גם שאינו מוכרח לרחוץ במרחץ זה דוקא, שהרי ישנם עוד מרחצאות, אעפ"כ, אין לו להימנע מלרחוץ בה, כיון ש"היא באה בגבולי", ו"לא כל הימנה שתהא גוזלת את הרבים"; אם ישנו ענין בלתי-רצוי, יש לגרשו ולבטלו, ולא להיפך!

יד. המורם מכל האמור לעיל בנוגע למאורעות שאירעו לאחרונה: אין נפק"מ אם יש לזה גדר הלכתי של "מלחמת מצוה" אם לאו, מה הסיבה שגרמה לזה, ומה הם התוצאות שבאים מזה; אלא יש לבחון את המצב ע"פ התורה — שזוהי הבחינה היחידה.

ובכן: ברור הדבר, שהי' זה מעמד ומצב שהוצרכו "עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם", ולא רק בנוגע לאחד מישראל, או עשרה מישראל, כו', אלא בנוגע למספר גדול ביותר של בני"י שנמצאים בארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁹², אשר, ע"פ פס"ד הרמב"ם⁹³ בהכרח שתמיד יהיו יהודים בארץ ישראל, ועד

92) עקב יא, יב.

93) סהמ"צ מ"ע קנג. וראה צפע"ג

לרמב"ם ה' קידוה"ח ספ"ה.

89) פ' ראה יג, יח.

90) שם נד, ב.

91) ברכה לג, יד.

שהי' זה נוגע גם לכלל ישראל בכל קצוי תבל; וכמו"כ ברור הדבר שההצלה היתה באופן נסי, למעלה מדרך הטבע.

וכיון שכן, יש להתבונן במאורע זה, ולהודות להקב"ה על הנסים הגדולים כו', ובלשון פירוש רש"י בהתחלת פרשתנו: "להודיע חסדיו של מקום!"

— ח"ו לקבוע על זה "יום טוב", באמירת הלל וכו', שהרי אין להוסיף ימים טובים.

ובפרט ע"פ המבואר בספרי קבלה⁹⁴ שהימים טובים הם כנגד הספירות: ג' הרגלים פסח שבועות וסוכות (שהם כנגד ג' האבות⁹⁵) הם כנגד חג"ת, חנוכה ופורים הם כנגד נצח והוד (כב' הדעות בזה⁹⁶), ולעת"ל יתוספו הימים טובים שיהפכו משבעה עשר בתמוז ותשעה באב, כנגד יסוד ומלכות, כך, שאין מקום להוסיף עוד ימים טובים שיהיו בגדר של יו"ט בנוגע לאיסור מלאכה, אמירת הלל וכיו"ב.

וכן הוא בנוגע ליי"ב תמוז, שהוא אמנם "יום חג גאולת ישראל כו'", כדברי בעל הגאולה⁹⁷: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה" (היינו שהשם ישראל הוא אצלו בבחי' כינוי בלבד, שאין זה עיקר השם⁹⁸), אבל, בודאי לא עלה בדעתו של אף א' לומר הלל, אפילו ללא ברכה!

זהו יו"ט פרטי, וכפי שמצינו דוגמתו אצל כמה גדולי ישראל שקבעו יו"ט להם ולמשפחתם ביום שנעשה להם נס כו'⁹⁹, על מנת להתבונן בנס ולהודות להקב"ה על חסדיו, כולל ובמיוחד — לנצל זאת להתעוררות והתחזקות בעניני תומ"צ, וכדברי בעל הגאולה בנוגע ליי"ב תמוז⁹⁷: "לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות כו'".

ועד"ז בנוגע למאורעות הנ"ל — שנוסף על ההודי' להקב"ה על חסדיו, יש לנצל זאת גם להתעוררות והתחזקות בעניני התומ"צ כו'. ולדוגמא — המדובר בהתועדות שלפנ"ז¹⁰⁰ שכיון שבהשגחה פרטית אירע הדבר בימים הסמוכים ל"זמן מתן תורתנו", יש ללמוד מזה

97 אג"ק ח"ב ע' פ. וש"נ.

98 ראה תר"מ ח"ג ע' 176. וש"נ.

99 ראה גם תר"מ שם ע' 191. וש"נ.

100 שיחת י"ב תמוז סל"ה ואילך (לעיל

ע' 185 ואילך).

94 ראה תקו"ז חדש צג, ג"ד ובנצו"ז

שם. לקו"ת דרושי ר"ה נח, א. תר"מ חמ"ו ע' 154. ועוד.

95 זח"ג רנז, ריש ע"ב.

96 ראה תר"מ חל"ו ע' 212. וש"נ.

בנוגע למ"ת שבכל יום (כנוסח ברכת התורה שאומרים בברכות השחר, לפני התפלה, התחלת עבודת היום — "נותן התורה", לשון הוה¹⁰¹):

(א) כללות הענין דהקדמת נעשה לנשמע, "עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודנייכו"¹⁰², שזהו ענין עיקרי בהנהגת הצבא,

(ב) ענין הערבות — "כל ישראל ערבים זה בזה"¹⁰³, והיינו, שגם הנהגת איש פרטי נוגעת לכלל ישראל, כפס"ד הרמב"ם¹⁰⁴ שמעשה אחד של איש פרטי יכול להכריע את עצמו ואת כל העולם כולו "לכף זכות" או להיפך ח"ו — כפי שראו במוחש בעיני בשר [כך, שאין צורך להתווכח ולשכנע כו' ("איינקנעלן מיט אים"), כמו בשעה שלומדים פסק ההלכה ברמב"ם...], שאצל כל אחד הי' מונח בפשיטות שאם לא ישמור על ד' אמותיו, הרי זה נוגע לא רק אליו, אלא בכך הוא עלול להעמיד בסכנה גם את חבריו, ועד לכלל ישראל.

טו. ויה"ר שההתבוננות בכל הנ"ל באופן שתביא לידי התעוררות והתחזקות בעניני תומ"צ, תמהר ותזרז עוד יותר את גמר הגלות,

— שהרי לעת עתה, הנה לא זו בלבד שעדיין לא באה הגאולה, אלא נמצאים עדיין בחשכת הגלות, חושך כפול ומכופל, ולא עוד אלא שהחושך הולך ומתגבר מיום ליום; אך ע"י העבודה באופן האמור בוקעים את חשכת הגלות, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰⁵, שצריך לשרוף את כתלי הגלות —

ואז תבוא הגאולה, ע"י משיח צדקנו, אשר, "הנה זה עומד אחר כתלנו"¹⁰⁶, ויבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית והשלימה, שאין אחרי גלות¹⁰⁷, וכמ"ש¹⁰⁸ "ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם".

* * *

טז. שנה זו היא "שנת הקהל" (שהרי הענין ד"הקהל" הוא כמו כל ענין שישנו במשך השנה, שפועל על כל השנה כולה)¹⁰⁹, ונותרו רק

101) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.
 102) שבת פח, סע"א.
 103) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
 104) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.
 105) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 106) וראה סה"ש תרצ"ט ע' 316.
 107) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.
 108) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.
 109) ראה גם תו"מ חל"ט ריש ע' 222. וש"נ.

ב' חדשים עד לסיומה, בערב ר"ה. וליתר דיוק, כיון שהענין דהקהל מתחיל במוצאי יו"ט ראשון של חג הסוכות¹¹⁰, נמשכת "שנת הקהל" עד לחג הסוכות הבא.

[ואף שהענין ד"הקהל" פועל גם על כל ז' השנים שלאחריו, עד לשנת הקהל הבאה, כשם ששנת השמיטה פועלת על כל ז' השנים שלאחרי', עד לשנת השמיטה הבאה¹¹¹ — הרי זה רק הארה בלבד, ואילו עיקר הענין ד"הקהל" הוא בשנת הקהל עצמה, כשם שדיני שמיטה הם רק בשנת השמיטה].

וכיון שהתחלת כל הענינים היא בתורה, ישנו הענין ד"הקהל" בתורה — עיי'ז שכ"כ מישראל נקהלים יחדיו על מנת ללמוד תורה, שזהו התוכן הפנימי ד"הקהל" (לא רק ע"פ פנימיות התורה, אלא התוכן הפנימי בפשטות), "למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'"¹¹².

ובפרט בנוגע ללימוד פנימיות התורה, תורת החסידות — הנה אלו שהם כבר חסידים (כך, שזהו דבר שאינו יכול להיעשות ע"י אחרים), צריכים להקהיל יהודים נוספים שנמצאים בסביבתם וללמוד עמהם חסידות, ולפעול עליהם שגם הם יהיו חסידים.

וכמו"כ ישנו הענין ד"הקהל" בנוגע לקיבוץ ספרי וכתבי ("ביכלאך") חסידות, על מנת להתעסק בהגהתם וסידורם לדפוס, שעיי"ז נעשית ההפצה הכי גדולה, ות"ל שכבר הגיעו לכאן כו"כ ביכלאך חסידות, אבל יש עוד כו"כ ביכלאך שלא הגיעו עדיין¹¹³.

ובעמדנו בשנת הקהל — הרי זה הזמן המתאים וראוי לכך במיוחד.

ובענין זה יש לציין, שלפני יום הש"ק הגיעו לכאן כמה "ביכלאך" חסידות, ע"י יהודי שהוא לאו דוקא מ"שפיץ חב"ד", אלא רק לאחרונה התקרב ליהדות וחסידות; (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת שחוק:) אינני יודע אם הוא מניח גם תפילין דר"ת, אבל עכשיו הוא יהודי שומר תומ"צ בכל הפרטים, ודוקא הוא הביא כו"כ ביכלאך חסידות ממדינתנו מלפנים, מתוך מסירת נפש כו'.

[ולהעיר מהמדובר כמ"פ¹¹⁴ בענין "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו גו"¹¹⁵ (על יסוד המבואר בתורה אור¹¹⁶), שיש מעלה יתירה

114) ראה גם לעיל ע' 41. וש"נ.

115) בהעלותך יא, כא.

116) בראשית א, ב.

110) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.

111) ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 340.

112) וילך לא, יב.

113) ראה גם תו"מ שם ע' 241.

כאנשים פשוטים שהם בבחי' "רגלי", בשנים או בלימוד ועבודת החסידות. ועד"ז בנדוד, שדוקא יהודי הנ"ל הביא את ה"ביכלאך", ואילו ה"ביכלאך" שנמצאים אצל "שפיץ חב"ד", לא הגיעו עדיין... ובכל אופן, אין זה נוגע לתוכן הענין שאודותיו ידובר עתה].

ובין ה"ביכלאך" שהגיעו, ישנו מאמר ד"ה שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון, שניכר שהוא של הצמח-צדק, ומיוסד על מאמר ד"ה זה בתורה אור¹¹⁷, לא רק בנוגע לכללות תוכן המאמר, אלא גם בנוגע לפרטי הענינים שבו.

יז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה שיר המעלות בשוב הוי' את שיבת ציון גו'.

* * *

יח. בנוגע לפירוש רש"י, מסתמא פירסמו כבר, שביום הש"ק זה — שקשור כבר עם ר"ח אב, שבו נסתלק אהרן הכהן¹¹⁸ — ידובר אודות פירוש רש"י על הפסוק¹¹⁹ "וישמע הכנעני", "כאן לימדך שמיתת אהרן היא השמועה, שנסתלקו ענני הכבוד, וכסבור שניתנה רשות להלחם בישראל".

הביאור בפירוש רש"י בפרשתנו, בהשוואה לפירוש רש"י בפ' חוקת¹²⁰: "וישמע הכנעני, שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד .. ועמלק מעולם רצועה מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורענות"¹²¹,

— שכיון שבסיפור מיתת אהרן שבפרשתנו ניתוספו פרטים עיקריים שלא נאמרו בסיפור מיתת אהרן בפ' חוקת (שמת בנשיקה, זמן ההסתלקות, ושנות חייו), לכן מפרש רש"י ש"כאן לימדך (ענין נוסף במיתת אהרן שמורה על גדלותו¹²²) שמיתת אהרן (כשלעצמה, לא רק מצד התוצאה של סילוק ענני הכבוד) היא השמועה" שגרמה למלחמת ה"כנעני" — לא רק מצד התכונה המיוחדת של עמלק ("הכנעני .. יושב הנגב", "זה עמלק"¹²⁰) שהי' "מעולם רצועה מרדות לישראל", גם בחיי אהרן (אלא, שכל זמן שענני הכבוד הקיפו והגינו על בני, לא היתה לו

קושיות, אזי מתקבל הענין ("עס לייגט זיך אָפּ" באופן טוב יותר, כידוע.

(122) ואילו בפ' חוקת ההדגשה היא על מעלתו של משה — "ויעש משה כאשר צוה ה'", "אע"פ שהדבר קשה לו, לא עיכב" (כ, כו ובפרש"י).

(117) וישב כח, ג ואילך.

(118) פרשתנו לג, לח.

(119) שם, מ.

(120) כא, א.

(121) כ"ק אדמו"ר שליט"א פירט את

הקושיות, באמרו, שכאשר מקדימים לשאול

אפשרות להלחם בישראל¹²³, ולכן מיד כש"שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד", אזי "וילחם בישראל"¹²⁰, אלא גם בתור "כנעני" בלבד (שלכן לא נאמר כאן "יושב הנגב", אלא רק בתור סיפור: "והוא יושב בנגב בארץ כנען"¹¹⁹), שנלחם בישראל רק לאחרי שהי' "סבור שניתנה רשות להלחם בישראל"¹²⁴, מצד מיתת אהרן¹²⁵ —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 192 ואילך.

* * *

יט. בהמשך להאמור לעיל (סי"ח) אודות פרטים עיקריים במיתת אהרן שניתוספו בפרשתנו, יש להתעכב גם על פירוש רש"י על הפסוק¹¹⁸ "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם", "מלמד שמת בנשיקה" — דלכאורה צריך להבין:

א) מדוע כותב רש"י "מלמד שמת בנשיקה", שמשמעותו שזהו לימוד מדבר צדדי — לכאורה הרי זה פירוש הכתוב "על פי ה'" (כי נשיקה היא בפה), וא"כ, הול"ל "על פי ה'", "בנשיקה", כמ"ש בפסוק¹²⁶ "וימת שם משה על פי ה'", "בנשיקה"?

ב) לאידך גיסא: לכאורה אי אפשר לפרש מ"ש "על פי ה'" גבי מיתת אהרן, "שמת בנשיקה", שהרי התיבות "על פי ה'" קאי על מ"ש לפניו "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה'" (ורק לאח"כ נאמר "וימת שם"), ולא כמו במיתת משה, דכתיב "וימת שם משה על פי ה'", וא"כ, מהו הכרחו של רש"י לפרש שאהרן "מת בנשיקה"?

מפרשי רש"י¹²⁷ מבארים ש"על פי ה' נדרש לפניו ולאחריו", והיינו, שקאי הן על מ"ש לפניו "ויעל אהרן אל הר ההר", והן על מ"ש לאח"כ "וימת שם";

ע"י יציאתם מן המחנה שהי' מוקף בענני הכבוד, בה בשעה ש"ארוך ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה", ולכן, "וירד העמלקי והכנעני .. ויכוס גוי" (שלח יד, מד"מה).
124) משא"כ לפניו, כיון ש"נמוגו כל יושבי כנען" (בשלח טו, טו).

125) וזהו שרש"י מסיים: "לפיכך (כדי ללמדנו גודל מעלתו של אהרן) חזר וכתבה".

126) ברכה לד, ה.

127) רא"מ ושפתי חכמים.

123) אא"כ היו יוצאים מחוץ לענן, כמו ברפידים, שהיו "הנחשלים", "חסרי כח מחמת חטאם שהי' הענן פולטן" * (פרש"י תצא כה, יח. וראה לקו"ש שבפנים הערה 23). וכן במפעלים: "ויעפילו לעלות אל ראש ההר",

* וי"ל שבמשך כל הזמן שלאח"כ הי' מעמד ומצב ד"אתם הדבקים בה' אלוקיכם גוי" (ואתחנן ד, ד), ושוב לא היו "נחשלים" ש"הי' הענן פולטן".

אבל לכאורה אי אפשר לומר ש"על פי ה'" קאי אלאחריו, דכיון שטעמו בטיפחא, הרי זה מורה על גמר הפיסקא — כמובן מפירוש רש"י על הפסוק¹²⁸ "הכתובה בספר התורה הזה", "ולמעלה הוא אומר¹²⁹ גם כל חלי וכל מכה וגו' בספר התורה הזאת, הזאת לשון נקבה, מוסב על התורה, הזה לשון זכר, מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות. בפרשת הקללות הטפחה נתונה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נתונה תחת התורה, נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר", ומזה מובן גם בנדו"ד, שהטיפחא שבסוף התיבות "על פי ה'" מורה על ההמשך לפניו ("ויעל אהרן גו' על פי ה'").

כ. ויש לומר הביאור בזה:

התיבות "על פי ה'" — קאי בודאי על "ויעל אהרן גו'" (כנ"ל), אבל, אם כוונת הכתוב לומר שעליית אהרן אל הר ההר היתה ע"פ ציווי ה', הול"ל "ויעל אהרן גו' כאשר צוה ה'", ולמה נאמר "ויעל אהרן גו' על פי ה'"?

ובהקדמה — שהחילוק בין ב' הלשונות מובן בפשטות לבן חמש למקרא, עד כדי כך, שרש"י לא צריך לפרש מאומה, כפי שרואים בפרשתנו גופא:

בנוגע לשידוך של בנות צלפחד — מסופר¹³⁰ ש"ראשי האבות למשפחת בני גלעד גו' בן מנשה ממשפחות בני יוסף" טענו שאם בנות צלפחד ינשאו לאחד מבני שאר השבטים, אזי תגרע נחלתן מנחלת מנשה ויתוסף בנחלת שבט אחר, ועז"נ¹³¹ "ויצו משה את בני ישראל על פי ה' לאמר כן מטה בני יוסף דוברים", "זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם וגו'"; ורש"י אינו צריך לפרש החילוק בין ב' הלשונות, "על פי ה'", או "אשר צוה ה'", כיון שהדבר מובן מעצמו.

וכפי שהבן חמש למקרא יודע כבר הפירוש ד"על פי ה'" — כפי שלמד בפ' בהעלותך¹³²: "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו", שענין זה לא הי' ע"י דיבור מפורש (כמו "אשר צוה ה'"), אלא ע"י רמז

(131) שם, ה"ו.

(132) ט, יח.

(128) נצבים כט, כ.

(129) תבוא כח, סא.

(130) סוף פרשתנו (לו, א ואילך).

וסימן מלמעלה: "לפי העלות הענן . . יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו"¹³³.

וכמובן גם ממ"ש ביוסף שפרעה אמר לו "על פיך ישק כל עמי" ("כל צרכי עמי יהיו נעשים על ידך")¹³⁴, "ובלעדיך לא ירים איש את ידו גוי"¹³⁵, לשאת כלי זיין¹³⁶ — הרי בודאי אין הכוונה לומר שכל אחד מהמצריים שנשא כלי זיין, הי' צריך לשמוע ציווי מפורש מיוסף לשאת כלי זיין, אלא הפירוש הוא שהדבר נעשה על ידו וברשותו.

ועפ"ז אינו מובן מדוע נאמר כאן "ויעל אהרן אל הר ההר על פי ה'" — הרי בנוגע לכל פרטי הענינים הקשורים עם מיתת אהרן הי' ציווי מפורש, כמ"ש בפ' חוקת¹³⁷ "ויאמר ה' אל משה . . קח את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אותם הר ההר והפשט אהרן את בגדיו והלכשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם"!

כא. וכיון שאי אפשר לפרש מ"ש כאן "על פי ה'" שכוונת הכתוב לומר שלא הי' ציווי מפורש, עכצ"ל, שכוונת הכתוב להוסיף ולהדגיש שכל פרטי הענינים החל מעליית אהרן אל הר ההר ועד למיתתו¹³⁸, היו אך ורק "על פי ה'", היינו, ללא התערבות מלאך המות וכיו"ב. וכיון שכן, נשאלת השאלה: איך הי' הענין ד"וימת שם"? — ועכצ"ל, "שמת בנשיקה".

וזהו שכתב רש"י: "על פי ה', מלמד שמת בנשיקה" — שאין זה פירוש הכתוב (שהרי לא נאמר "וימת שם על פי ה'", כמו במשה), אלא שמזה שכללות הענין הי' "על פי ה'", למדים "שמת בנשיקה".

* * *

כב. בהמשך להמוזכר לעיל (סי"ח) אודות פירוש רש"י על הפסוק "וישמע הכנעני" בפ' חוקת, יש להוסיף ולהתעכב גם על המשך פירוש רש"י:

"יושב הנגב", "זה עמלק, שנאמר¹³⁹ עמלק יושב בארץ הנגב". ואעפ"כ נאמר בכתוב "וישמע הכנעני", כיון שהי' נראה כמו כנעני —

(138) שבדאי לא היתה בבעלותו של אהרן, שהרי החובל בעצמו חייב בדיני שמים (תוספתא ב"ק ספ"ט).
(139) שלח יג, כט.

(133) שם, יז.
(134) מקץ מא, מ (ובפרש"י).
(135) שם, מד.
(136) ראה פרש"י עה"פ.
(137) כ, כג"כ.

כי, "שנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם, והם אינם כנענים. ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים, ולשונם לשון כנען, אמרו, נתפלל סתם, שנאמר¹⁴⁰ אם נתון תתן את העם הזה בידי".

וצריך להבין:

(א) בילקוט¹⁴¹ — ששם הוא המקור של פירוש רש"י — איתא "לבוש כנעני לבש ולמד שיחת כנענים כו", וכפי שמובא בתוס' במסכת ר"ה¹⁴² מה ש"יסד הפייט בפזמון של פרשת זכור¹⁴³ (ע"פ דברי המדרש הנ"ל) כסות ולשון שינה היות כמלך ערד"; ואילו רש"י כותב רק "שנה את לשונו לדבר בלשון כנען", ואילו לבושיהם היו "כלבושי עמלקים"? ולהעיר, שבנוגע להשינוי בב' הענינים ד"כסות ולשון", הנה לכאורה נקל יותר לשנות את הלבוש מאשר לשנות את הלשון, שהרי לימוד לשון חדש דורש משך זמן, כך, שאי אפשר לשנות זאת מהיום למחר, כמו שינוי הלבוש שיכול להיעשות תיכף ומיד. וא"כ, גם אם נאמר שבפשוטו של מקרא אין הכרח ששינוי ב' הענינים, אלא די שינוי בענין א' — הי' לו לרש"י לבחור את השינוי בלבוש, שהוא קל יותר מאשר השינוי בלשון.

(ב) בילקוט: "כיון שבאו, ראו צורת פניהם משל עמלק, ולבושיהן ושיחתן של כנענים"; ואילו רש"י — משמיט "צורת פניהם", וכותב שראו "לבושיהם כלבושי עמלקים, ולשונם לשון כנען"?

כג. ויש לומר הביאור בזה:

דובר כמ"פ שאין ענינו של רש"י להעתיק מדרשי חז"ל, אלא לבאר כל ענין הדורש ביאור בפשוטו של מקרא.

ובנדוד: כיון שבמלחמת עמלק ברפידים נחל עמלק מפלה ע"י תפלת משה, כמ"ש¹⁴⁴ "והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל .. ואהרן וחור תמכו בידי .. ויהי ידיו אמונה גו", "פרושות השמים בתפלה נאמנה"¹⁴⁵ — הרי ביחד עם תכסיסי המלחמה ("סטרטעגיע") וכו', הי' עמלק צריך להבטיח ("באָוואַרענען") שלא יהיו לו צרות מתפלת בני, כבפעם הקודמת.

143) פסקא "זכור איש".

144) בשלח יז, יא-יב.

145) פרש"י שם, יב.

140) חוקת שם, ב.

141) יל"ש עה"פ (רמז תשסד).

142) ג, רע"א.

ועל זה מבאר רש"י, שאכן דאג עמלק לכך — ש"שנה כו' כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם, והם אינם כנענים". והטעם שרש"י כותב "שנה את לשונו לדבר בלשון כנען", אף שלכאורה קל יותר לשנות את הלבוש מאשר את הלשון, כנ"ל בהקושיא — הנה הקושיא טוב, והתירוץ פשוט¹⁴⁶ — "א' בעל-הבית שער תירוץ": כדי להטעות את בני"י שיחשבו אותם לכנענים — אין צורך שכל אנשי הצבא ילמדו לדבר בלשון כנען, אלא די בכך שאלו שצועקים ("די שרייער'ס") ומכריזים את הפקודות יצעקו בלשון כנען, וכל השאר ישתקו; משא"כ אם ירצו לשנות את הלבושים — יצטרכו להשיג עבור כל אנשי הצבא "מדים" ("מונדיר") חדשים, שזוהי הוצאה מרובה, וגם דורשת משך זמן.

ורש"י אינו יכול לפרש ש"ראו צורת פניהם משל עמלק" — כי: הבן חמש למקרא למד כבר בפירוש רש"י בפ' וישלח על הפסוק¹⁴⁷ "בת ענה בת צבעון", "אם בת ענה לא בת צבעון וכו', והודיעך הכתוב שכולן בני ממזרות היו".

וכיון שבני עשו היו מתערבים זה בזה, הרי מובן, ש"עמלק" (שהי' מבני עשו) לא היתה לו "צורת פנים" משלו ("א' אייגענער פנים"), כך, שלא הי' שייך להכיר מ"צורת פניהם" שהם "משל עמלק".

ועפ"ז מובן גם מדוע לא יכול רש"י לומר שהיו "לבושיהן ושיחתן של כנענים" (כבילקוט), ובלשון המובא בתוס': "כסות ולשון שינה" — כי:

ממש"נ בתפלת בני"י "נתן נתן את העם הזה בידי", ולא "את הכנעני", מוכח, שהיתה סיבה שבגללה חשדו בני"י שאינם כנענים, אלא עמלקים. וכיון שלא יכלו להכירם מצורת פניהם, הנה אם היו "לבושיהן ושיחתן של כנענים", לא הי' מקום לחשוד שהם עמלקים. ולכן הוצרך רש"י לפרש ש"ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים", ולאידך גיסא, "לשונם לשון כנען", ובגלל זה "אמרו נתפלל סתם .. אם נתן נתן את העם הזה בידי".

כד. הביאור בפירוש רש"י ד"ה "דרך האתרים"¹²⁰, "דרך הנגב שהלכו בה המרגלים, שנאמר¹⁴⁸ ויעלו בנגב, ד"א דרך האתרים, דרך

147) לו, ב. וראה גם פרש"י שם, יב; כד. 148) שלח יג, כב.

146) לשון אדה"ז — לקו"ת נצבים נג, סע"ג.

התייר הגדול הנוסע לפניהם, שנאמר¹⁴⁹ דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה¹⁵⁰,

— שמ"ש "כי בא ישראל דרך האתרים", אינה השמועה ששמע הכנעני (שהרי השמועה ששמע היא "שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד"), אלא הכתוב בא לבאר מהו הטעם שבגלל השמועה שמת אהרן, נתעורר דוקא הכנעני להלחם בישראל (אף שגם שאר האומות שמעו זאת); וביאור ב' הדרכים בעבודה: "דרך שהלכו בה המרגלים", ו"דרך התייר הגדול" —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵¹ בלקו"ש חל"ח ע' 78 ואילך.

כה. וההוראה מזה¹⁵² — בנוגע ליציאה לשליחות:

כאשר יוצאים לשליחות, מכתלי הישיבה לעולם — צריך לידע שזוהי "דרך האתרים", לשון רבים, שזהו כללות הענין ד"רשות הרבים", טורי דפרודא¹⁵³, ובאופן ש"מראין את הפסולת כו'" (כפירוש רש"י על הפסוק "עלו זה בנגב"), ולא עוד אלא שיכול להיות שיפגוש שם את הכנעני-העמלקי, שירצה לקרר ולהחליש אותו מעבודתו,

ואעפ"כ, אין לו מה להתפעל מזה (כולל גם — שלא להתפעל מזה שפוגש יהודי שלמד וידע פחות ממנו, ולהזהר שלא ללמוד ממנו, אלא

[יש מפרשים (פי' הרא"ם), שענין זה בא בהמשך לשמועה "שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד", שמאז לא היו נוסעים אלא אחרי הארון בלבד. אבל, כד דייקת שפיר, אי אפשר לפרש כן, שהרי בכתוב לא נאמר שבנ"י הלכו אחרי הארון (שאז אפשר לפרש שנסעו אחרי הארון בלבד, ולא אחרי ענני הכבוד), אלא הכתוב מדבר אודות ה"דרך" — "דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם", היינו, שסלילת הדרך היתה ע"י הארון, שהי' "נוסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה", והרי ענין זה הי' גם קודם שנסתלקו ענני הכבוד]. ולכן, פירוש הא' הוא היותר קרוב לפשוטו של מקרא.

151) בשילוב שיחת מוצאי ש"פ חוקת תשל"ח (ושם צויין בטעות תשל"ט).

152) ראה גם לקו"ש שבפנים ע' 83 ואילך.

153) ראה תניא ספ"ג.

149) בהעלותך יו"ד, לג.
150) נתבאר גם שפי' הא' אינו מספיק, כיון שעדיין דרוש ביאור: למה נקראת "דרך הנגב שהלכו בה המרגלים" — על שם, הרי: (א) בודאי לא היו המרגלים היחידים שהלכו בדרך זו, אלא דרך זו היתה עבור כולי עלמא, (ב) דרך זו — לא בחרו המרגלים עצמם, אלא כך נצטוו ע"י משה (בשעה ש"כשרים היו") — "עלו זה בנגב" (שלח שם, יז). ובכלל אינו מובן: מדוע צריך להזכיר את ענין המרגלים, תקלתן של ישראל?! — ולכן מביא רש"י פירוש הב': "דרך האתרים, דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם כו'".

אך גם פירוש הב' אינו מספיק, ואדרבה, פירוש זה רחוק יותר מפשוטו של מקרא — כי, נוסף על הקושי מדוע נאמר "דרך האתרים" לשון רבים, אינו מובן: מהו הטעם שבגלל הליכת בניי "דרך התייר הגדול כו'", לכן בא להלחם בישראל!?

אדרבה, ללמד אותו כו'), בידעו שהולך בשליחותו של משה, "התייר הגדול" — "הגדול" דייקא, שלכן, אינו מתפעל מאף אחד, אלא אדרבה: כולם מתפעלים ממנו.

— יש לו אמנם כח הבחירה, ועליו לבחור לילך בשליחותו של משה (ולא לילך בדרך המרגלים), אבל, לאחר שבוחר בכך, שוב אין לו מה להתפעל מהעולם, כיון שהולך בשליחותו של משה.

כו. ולהעיר:

יש מי שטוען: למה לו לצאת לעולם, ל"רשות הרבים", ששם יצטרך להתעסק עם היצה"ר, עם פסולת כו' — מוטב שישאר כאן בברוקלין, ויעסוק בתורה כו'.

ובכן: האמת היא, שגם כאן בברוקלין ישנו היצה"ר, ואדרבה, כמה

פעמים ככה! ...

הוא טוען שיושב ולומד כו', אבל, הלימוד הוא רק מתי שרוצה ללמוד; אין השגחה, אין קבלת עול, כי אם פריקת עול; מבטלים ומזבזים את הזמן — "מ'צורייבט די צייט, מ'צורייבט זיך און מ'צורייבט יענעם"; ישנים כמה שרוצים, מסתובכים ברחוב, קוראים עיתונים — שהרי צריכים לדעת מה קורה בעולם, מה קורה בווֹאַשינגטאָן, מה אמר גוי פלוני ומה אמר גוי אלמוני, ומה קורה עם האפרו-אמריקאים במילוואָקִי, אף שאין לו שום השפעה בזה, לא לטוב ולא למוטב כו'.

הוא טוען אמנם שעושה זאת "לשם שמים", אבל האמת היא — שמרמה את עצמו כו', וכידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש¹⁵⁴: את הקב"ה — אי אפשר לרמות, וגם את העולם לא מרמים, אלא מאי, הוא מרמה את עצמו, וא"כ, מהו ה"קונץ" לרמות טיפש?! ...

עם כמה יהודים הנחת תפילין במשך החודש האחרון?! — אפילו לא עם יהודי אחד! ... ולמה — להיותו נכבד בעמיו! ... ובכן, מה עשית עם הכבוד — "אין כבוד אלא תורה"¹⁵⁵ — למדת 18 שעות במשך המעט-לעת?! — בשביל זה אין לו כח; כאשר מבארים ענין ברמב"ם או בפירוש רש"י על התורה — ישן הוא... אבל לטייל ברחוב ולקרוא עיתון — יש לו כח! ...

אינך מניח תפילין עם אחרים — הנח תפילין בעצמך, כלומר, עליך לשעבד את המוח ואת הלב, שזהו תוכן ענינה של מצות תפילין, כמ"ש

(155) אבות פ"ו מ"ג.

(154) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד

סכ"א (תו"מ חמ"ז ע' 173). וש"נ.

רבינו הזקן בשו"ע¹⁵⁶, והרי שעבוד הלב פירושו — לא לעשות מה שרוצה, אלא אדרבה, לעשות היפך רצונו, וזהו כללות הענין דקבלת עול, וכדאיתא בזהר¹⁵⁷: "כהאי תורא דיהבין עלי' עול בקדמיתא כו'".

וזוהי מעלה נוספת שיש ביציאה לשליחות — ששם אינו יכול לעשות מה שרוצה, כיון שמסתכלים עליו, איך הוא לומד ואיך הוא מתפלל וכו'.

כז. ועוד ענין בזה — ש"התייר הגדול", "ארוץ ברית ה'", "נוסע לפנייהם דרך שלשת ימים":

הוא חושב ש"ארוץ ברית ה'" נמצא כאן, אבל האמת היא, ש"ארוץ ברית ה'" הוא ה"תייר הגדול" שנמצא דוקא שם — בריחוק מקום, "דרך שלשת ימים".

וכאשר נוסעים לשם — אין זה בכדי שימנו אותו ל"גענעראל", ויעניקו לו "מדלי", ורק אז הוא יסע; לא זו היתה דרישת כ"ק מו"ח אדמו"ר; הרבי אמר פעם¹⁵⁸, שנוטלים בול-עץ ("אָ קלאַץ"), מצליפים בו ("מ'גיט אים אַ שמיץ") ונעשה "סייח" ("לאַשעק") שמושך את העגלה...

וכאמור לעיל — סדר ההליכה היא: "עלו זה בנגב", ש"מראין את הפסולת כו'", וגם רואה "ערים גדולות ובצורות בשמים"¹⁵⁹, "וזה פריי"¹⁶⁰, "כשם שפרי' משונה כך עמה משונה"¹⁶¹; ואעפ"כ, לא מתפעלים מזה, כיון שיוודעים שהולכים בכח "התייר הגדול הנוסע לפנייהם".

ואז מובטחים שיבואו "אל המנוחה ואל הנחלה"¹⁶² — שהרי הכוונה אינה כדי לייגע ("צו מאַטערן") ח"ו — מנוחה אמיתית כו'.

וזהו גם מה שהנהיג רבינו נשיאנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבזמן הקיץ יסעו התלמידים בשליחות ה"מרכז" למקומות הנ"ל¹⁶³.

ועי' מהפכים את "דרך האתרים", לשון רבים, ועושים ממנה "דרך התייר הגדול"¹⁶⁴.

156) א"ח סכ"ה סי"א. וש"נ.	162) פ' ראה יב, ט.
157) ח"ג קח, א. הובא בתניא פמ"א.	163) ראה סה"ש תש"ט ע' 324, ובהערה
158) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 336.	61 שם. וראה גם שיחת י"ב תמוז הנ"ל
159) דברים א, כח.	בסופה (תו"מ שם ע' 197). וש"נ.
160) שלח שם, כז.	164) חסר הסיום (המו"2).
161) פרש"י שם, כג.	